

**Departament de Teoria i Història de l'Educació
de la Universitat de Barcelona**

**ANÀLISI AXIOLÒGICA
DELS DIARIS DE L'ESCOLA D'ESTIU
ROSA SENSAT (1969/1979)**

Ester Casals Grané

1997

Aquesta codificació ens va ajudar a delimitar els diferents temes que es tractaven en els diaris i també ens va servir de punt de partida per a la categorització.

4.3.1.4 La categorització

Els 47 grans temes que ens va proporcionar la codificació, malgrat que foren necessaris en una primera classificació, eren molt extensos i alguns d'ells eren ambigus.⁶⁵ Per tant, calia reconsiderar-los, repensar-los, definir-los, delimitar-los, etc., és a dir, categoritzar-los:

*La categorización es una operación de clasificación de elementos constitutivos de un conjunto por diferenciación, tras la agrupación por género (analogía), a partir de criterios previamente definidos. Las categorías son secciones o clases que reúnen un grupo de elementos (unidades de registro en el caso del análisis de contenido) bajo un título genérico, reunión efectuada en razón de los caracteres comunes de estos elementos.*⁶⁶

Per passar de les dades en brut a les dades organitzades⁶⁷ vàrem utilitzar el criteri semàntic⁶⁸ i, per tant, reunírem a sota una mateixa categoria totes les diferents informacions que havíem trobat que hi estaven relacionades.

Laurence Bardin considera que les bones categories són les que reuneixen les següents qualitats:

⁶⁵Aquesta primera tria no va ser mai considerada com a inamovible atès que ens va provocar alguns problemes. Vàrem trobar, per exemple, que hi havia paràgrafs que es podien assignar a diversos temes alhora i això potser era degut al fet que els temes no havien estat ben definits, tasca que portàrem a terme en la categorització.

⁶⁶BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 90.

⁶⁷És una forma que utilitza Laurence Bardin per definir la categorització. (BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 91.)

⁶⁸A BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 90, es distingeixen els criteris següents:

El criterio de categorización puede ser semántico (categorías temáticas: por ejemplo, todos los temas que signifiquen ansiedad se reunirán en la categoría "ansiedad", mientras que los que signifiquen posesión se agruparán bajo el título conceptual "posesión"), sintáctico (los verbos, los adjetivos), léxico (clasificación de las palabras según su sentido, con emparejamiento de sinónimos y de sentidos próximos), expresivo (por ejemplo, categorías clasificadoras de las diferentes perturbaciones del lenguaje).

. Exclusió mútua:⁶⁹ Les categories estan ben definides i cada informació es pot classificar en una sola categoria. (A l'apartat 4.3.3 hi ha la relació de categories amb la seva corresponent definició -tant la del diccionari com la sorgida després de l'anàlisi dels diaris- i a continuació s'ofereixen fragments que corroboren i il·lustren la definició que hem donat.)

. Homogeneïtat:⁷⁰ Les categories tenen com a punt en comú i homogeni el fet de donar-nos informació sobre aspectes valoratius que apareixen als diaris de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat en un període determinat de temps.

. Pertinència:⁷¹ Per les mateixes raons que hem donat a l'homogeneïtat, creiem que el nostre sistema de categories és pertinent i adequat a l'anàlisi que es realitza d'acord amb l'objectiu que hem marcat des d'un primer moment.

. Objectivitat i fidelitat:⁷² Atès que les categories estan definides i delimitades, no hi hauria cap problema si fos una altra persona qui hagués de fer la classificació de les informacions dels diaris en les categories.

. Productivitat:⁷³ Pensem que les informacions que ens ofereix cada una de les categories ens ajuda a entendre els valors que es trobaven implícits en l'Associació Rosa

---

⁶⁹A BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 92, es diu:

La exclusión mútua: Esta condición estipula que cada elemento no puede estar afectado a más de una casilla. Las categorías deberían estar construidas de tal manera que un elemento no pueda tener dos o más aspectos susceptibles de hacerle clasificable en dos o más categorías. En ciertos casos, se puede poner en cuestión esta regla, a condición de ordenar la codificación de manera que no haya ambigüedad en el momento de los cálculos (multicodificación).

⁷⁰A íd., ib. es comenta:

La homogeneidad: El principio de exclusión mutua depende de la homogeneidad de las categorías. Un mismo principio de clasificación debe dirigir su organización. Sólo se puede funcionar sobre un registro, una dimensión de análisis en un conjunto categorial. Los diferentes niveles de análisis deben estar separados en otros tantos análisis sucesivos.

⁷¹A íd., ib. es diu al respecte:

La pertinencia: Una categoría adaptada al material de análisis seleccionado y perteneciente al cuadro teórico elegido, es considerada pertinente. En la pertinencia (pertinens: que concierne, relativo a...) hay una idea de adecuación óptima. El sistema de categorías debe reflejar las intenciones de búsqueda, las preguntas del analista y/o corresponder a las características de los mensajes.

⁷²A íd., ib. s'afirma:

La objetividad y la fidelidad: Estos principios, juzgados muy importantes al iniciarse la historia del análisis de contenido, continúan siendo válidos. Si se someten a varios analistas trozos de un mismo material al que se aplique la misma plantilla de categorías, deberán ser codificados de la misma manera. Si la elección y la definición de las categorías son buenas, no se producen en la variación de juicios distorsiones debidas a la subjetividad de los codificadores. El organizador del análisis debe definir claramente las variables que utilice, igual que debe precisar los índices que determinen la entrada de un elemento en una categoría.

Sensat en el període estudiat, per tant, considerem que el resultat que ens proporciona és enriquidor i s'adequa a l'objectiu marcat.

Fruit d'aquesta anàlisi van sorgir 15 categories:⁷⁴

- . actuació i compromís
- . adaptació
- . afectivitat
- . arrels
- . col·laboració i participació
- . comunicació i diàleg
- . cooperació
- . denúncia orientada a la voluntat de canvi i millora
- . discussió i crítica
- . espontaneïtat
- . integració
- . llibertat
- . reflexió
- . responsabilitat
- . sensibilització

4.3.1.5 La inferència

Una vegada organitzada l'anàlisi i realitzada la codificació i la categorització, és el moment de fer inferències⁷⁵ sobre el material treballat i els resultats obtinguts o, tal com diu Laurence Bardin, és el moment de fer una "interpretació controlada".⁷⁶

⁷³A íd., ib. es comenta:

La productividad: Añadiremos a las condiciones invocadas generalmente una cualidad muy pragmática. Un conjunto de categorías es productivo si proporciona resultados ricos: ricos en índices de inferencias, ricos en hipótesis nuevas, ricos en datos fiables.

⁷⁴Com que no ens interessa determinar si hi ha categories més bones que altres, hem pensat que la millor manera d'ordenar-les era l'alfabètica.

⁷⁵A BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 106, s'afirma:

Como dice Holsti, "la intención de toda investigación es producir inferencias válidas" a partir de los datos. O como observa Namenwirth, la inferencia es tan sólo un término elegante y a la moda para designar a la inducción a partir de los hechos. Y añade: "Es relativamente simple inferir del contenido

El diari de l'Escola d'Estiu està dirigit als docents i a les persones que no només es preocupen per l'educació sinó que veuen la necessitat de donar un canvi a l'educació que s'està portant a terme en aquell moment, és a dir, el destinatari és tot el col·lectiu que està compromès en la renovació pedagògica.

Com que els diaris són documents que compten amb un suport escrit, cal precisar que el llenguatge que s'utilitza és fàcil d'entendre i, evidentment, està íntimament relacionat amb el món educatiu. La majoria d'articles estan escrits en català⁷⁷ malgrat que n'hi ha algun en castellà i en altres idiomes com, per exemple, el gallec.

La difusió del diari és regular mentre dura l'Escola d'Estiu, és a dir, apareix sistemàticament i periòdicament,⁷⁸ i hi tenen accés⁷⁹ els organitzadors, els assistents i els professors dels cursos.

Malgrat que els diaris de l'Escola d'Estiu no són excessivament llargs⁸⁰ sinó que tenen poques pàgines, sí que podem dir que són extensos en el contingut atès que hi apareixen informacions, reflexions, afirmacions, denúncies, problemes, qüestions, etc.

Aquesta varietat de contingut apareix de manera diferent al llarg dels diaris atès que hi ha articles (alguns són llargs mentre que altres són curts), informacions puntuals de canvis o precisions que convé fer sobre els cursos o altres activitats, propaganda, etc.

Els temes que sorgeixen fan referència, com és obvi, a aspectes relacionats amb el moment històric que es viu⁸¹ i per aquesta raó apareixen problemes que els organitzadors i

---

las predisposiciones causales del locutor -actitudes, valores, móviles, etc.- pero es difícil prever las comunicaciones engendradas por estos factores causales a partir del conocimiento de éstos". En otras palabras, el análisis de contenido es un buen instrumento de inducción para investigar las causas (variables inferidas) a partir de los efectos (variables de inferencias o indicadores localizados en el texto), pero la operación inversa, predecir los efectos a partir de factores conocidos, todavía no se encuentra entre nuestras capacidades.

⁷⁶BARDIN, L. (1986): op. cit., p. 103.

⁷⁷Cal tenir en compte la repressió en què es vivia i les traves que es posaven a l'hora d'utilitzar el català. Però ells volien una escola catalana i això començava per reivindicar i utilitzar la seva llengua.

⁷⁸El diari sempre es fa i es reparteix seguint una periodicitat, però no és la mateixa tots els anys. L'any 1969, per exemple, surt cada dia, mentre que l'any 1973 surt cada dos dies.

⁷⁹Hi tenen accés tant per llegir-lo com per col·laborar-hi.

⁸⁰En el període que va de l'any 1969 al 1979 els diaris de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat tenen un mínim de 2 pàgines i un màxim de 20.

⁸¹A l'apartat 2.2 d'aquest treball es fa una ressenya del context polític, social, ideològic i educatiu d'aquest període atès que ho creiem indispensable per poder entendre el que es diu al llarg dels diaris de l'Escola d'Estiu.

participants a l'Escola d'Estiu es troben en la realitat de cada dia i en la seva tasca com a educadors, però també es reflecteixen les ganes de solucionar les qüestions que se'ls plantegen, són evidents els desitjos de canvi i de renovació pedagògica, etc., i totes aquestes qüestions es veuen reflectides en les 15 categories aparegudes que hem citat a l'apartat de "categorització" i que en el punt 4.3.3 del present treball es defineixen i s'il·lustren amb fragments extrets explícitament dels diaris de l'Escola d'Estiu.

També ens agradaria afegir que no hi ha hagut cap categoria que ens hagi sorprès, ans al contrari, totes estan relacionades amb l'ideari de l'Associació⁸² i amb el context en el qual es van realitzar les Escoles d'Estiu.

Les Escoles d'Estiu són un exemple d'*actuació* i *compromís* per poder assolir les seves fites i els seus desitjos, però saben que no els aconseguiran si no és amb el treball de cada dia, amb constància, amb paciència, amb ganes de superar els problemes i buscar la millora pedagògica, aprofundint en els temes que interessin i sobre els quals es volen perfeccionar per poder tenir un futur millor. Per tal que es facin realitat tots aquests objectius és important portar a terme una tasca conjunta entre mestres, famílies, entitats, associacions, etc. I l'Escola d'Estiu és entesa com una "eina" que assenyala camins i dona instruments per a la pràctica amb la finalitat de poder acostar-se al màxim possible a l'escola catalana i de qualitat. Es qüestiona l'escola franquista i es vol trencar motllos.

L'*adaptació*, tant a la societat en què vivim com a la seva evolució, és necessària si volem conèixer verdaderament la realitat que ens envolta, poder actuar-hi i, si cal, plantejar els problemes que es donen per tal de poder introduir-hi canvis i optimitzar-la. El sistema educatiu franquista era un exemple de la no adaptació a la realitat. Per tant, l'Escola d'Estiu, parteix de la idea que l'ensenyament i la vida han d'estar íntimament relacionats; s'ha d'intentar contextualitzar els continguts que es donin a l'escola perquè l'infant se senti motivat al màxim possible i els entengui millor; s'intenta adaptar els cursos a les demandes i necessitats dels mestres i de l'escola; es potencia l'intercanvi d'experiències; s'afavoreix l'agrupació per zones per tal que la gent d'un mateix espai físic pugui parlar de la seva realitat i intentar buscar solucions als seus problemes, etc.

És important que hi hagi i es potenciï l'*afectivitat*, és a dir, que en les nostres relacions interpersonals siguem capaços, primer de tot, de ser amics i sapiguem estar al costat dels

---

Remetem el lector a aquest apartat.

⁸²Vegeu apartat 2.1.

altres, però no d'una manera passiva i per força, ans al contrari, amb ganes, amb alegria i amb serenor.

No podem oblidar mai les nostres *arrels*, és a dir, el nostre passat. Cal que tinguem en compte els precedents perquè nosaltres no fem res de nou, ans al contrari, som uns continuadors de la seva tasca, de la seva lluita i de les seves idees. Aquest és un aspecte evident a l'Escola d'Estiu i són molts els exemples que demostren la forta connexió que existeix amb la tradició pedagògica catalana anterior a la Guerra Civil. Es creia que era el moment de recuperar la qualitat pedagògica de l'escola pública que s'havia donat en aquell moment històric. Això ens porta a afirmar sense cap dubte que els antecedents de les Escoles d'Estiu els trobem a principis de segle.

La *col·laboració* i la *participació* són una constant als diaris de l'Escola d'Estiu. Aquesta categoria apareix tant per designar les col·laboracions que es fan des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, com les persones que col·laboren amb l'Associació en general i les Escoles d'Estiu en particular i també l'oferiment i la bona acollida que té qualsevol col·laboració que vingui dels participants. Tots se senten implicats en el treball per assolir l'escola de Catalunya i repeteixen en diversos moments que l'Escola d'Estiu es fa entre tots, per tant, el desig de millorar, les ganes de lluitar, de tirar endavant, d'omplir buits, etc. són aspectes necessaris per aconseguir una formació permanent de qualitat i de millora que porti a la renovació pedagògica catalana que tant es somnia.

A l'Escola d'Estiu trobem tant de forma implícita com explícita el foment de la *comunicació* i el *diàleg*. És evident que el desig de parlar, comunicar, intercanviar i dialogar és gran i aquí el diari juga un paper important atès que per si sol ja és un comunicador, alhora que permet la comunicació i el diàleg entre tots, organitzadors i participants. L'Escola d'Estiu vol ajudar els docents en la seva pràctica i el primer pas es dona escoltant les seves vivències personals, compartint experiències pedagògiques, escoltant els seus neguits, etc. A més a més d'escoltar tot el que els mestres vulguin dir, des de l'Escola d'Estiu s'ofereix una gran riquesa d'activitats, que mitjançant la paraula oral (les xerrades i conferències en són un exemple), la imatge visual (exposicions i films), etc., "comuniquen" al professorat les ganes de cercar solucions entre tots a les dificultats que dia a dia troba en la seva tasca docent.

Al llarg dels diaris de les Escoles d'Estiu es potencia en gran mesura la *cooperació*. Són conscients que és quelcom difícil i perquè sigui positiu és important marcar objectius a més de sistematitzar la tasca que s'hagi de portar a terme i donar-hi pautes. Tot treball en

grup implica col·laboració, intercanvi, diferents punts de vista, aprofundiment, esforç, etc. Les Escoles d'Estiu potencien el treball en equip per tal que els mestres puguin explicar i confrontar les seves experiències, perquè s'adonin que els seus problemes són compartits per altres professionals com ells, perquè se sentin ajudats... i perquè es creu que només amb la implicació de tots es pot construir l'escola catalana que tant es desitja.

L'objectiu de l'Escola d'Estiu en aquest període (1969/79) és la renovació pedagògica atès que hi ha moltes qüestions de la realitat que es volen canviar. Des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat es lluita per portar a terme un tipus de pedagogia que es distanciï de la que existia en aquells moments. Això provoca que no estiguin d'acord amb molts aspectes i que adoptin una posició de *denúncia*, és a dir, de crítica cap als elements dels quals es discrepa, però també cal dir que aquesta denúncia no és destructiva, ans al contrari, està *orientada a la voluntat de canvi i millora*. Té un caire d'optimització de la societat en general i del món educatiu en particular.

Cal entendre la *discussió* i *crítica* com el moment que ens permet posar en relleu els aspectes que no ens agraden per tal de poder-los discutir i aclarir i d'aquesta manera marcar les línies per poder avançar. L'oposició al franquisme era evident i hi havia un autèntic rebuig vers tot el que tenia regust de l'escola tradicional; com que no els agradava res de l'escola d'aquell moment, el primer pas per poder canviar la realitat era parlar i discutir sobre els aspectes que es volien canviar. L'escola franquista es caracteritzava per reproduir i accentuar les discriminacions de classe; potenciava l'escola anticatalana, burocràtica, disciplinària, l'escola negoci...; trencava amb la renovació pedagògica realitzada fins aquell moment, etc., és a dir, no hi havia cap punt de connexió i unió entre les dues posicions (l'escola franquista i la que es volia assolir des de l'Associació de Mestres Rosa Sensat).

Les Escoles d'Estiu són pensades, reflexionades i preparades, però en certes ocasions als diaris apareixen reflexions escrites de forma espontània sobre aspectes que potser no havien anat tan bé com s'esperava. L'*espontaneïtat* es defensa des d'un àmbit totalment diferent: cal potenciar i no entorpir l'espontaneïtat de l'infant.

La *integració* sòlida en la realitat és necessària tant per poder viure en la nostra societat com per poder fer bé la nostra tasca d'educadors i si aquesta integració no s'ha assolit cal buscar camins per aconseguir-la. També cal pensar en la integració dels infants immigrants.

L'Escola d'Estiu és un clam a la *llibertat* entesa en un sentit molt general: es fan actes sobre la llibertat, des d'un punt de vista polític es defensa la llibertat d'expressió, cal potenciar la llibertat per al nen, entendre la llibertat com a activitat, etc., però també és veritat que aquesta llibertat ha de tenir "límit" i "forma".

Cal que parlem dels aspectes que ens interessin, que els comentem i que hi reflexionem. No podem ser impulsius, és important la *reflexió*. A l'Escola d'Estiu es partia de la pràctica mateixa dels mestres, explicaven les seves angoixes i neguits, entre tots es comentaven, s'hi reflexionava i en l'objectiu d'aquestes activitats sempre s'hi trobava la voluntat de cobrir satisfactòriament les necessitats que els docents presentaven; s'intentava solucionar les dificultats que apareixien en la seva tasca diària.

La *responsabilitat* és un concepte indispensable per fer les coses ben fetes i per saber quins són els nostres drets i els nostres deures. També cal que reflexionem sobre les nostres responsabilitats. La responsabilitat ha de ser de cara al nen/a, de cara als mestres i de cara als pares. Els organitzadors i els assistents a les Escoles d'Estiu estaven preocupats pels problemes que hi havia a l'ensenyament i s'intentava trobar solucions, però en tots hi havia el convenciment que el que estaven fent era quelcom important, necessari i molt seriós, per la qual cosa mostraven molt rigor en el treball, el compromís cultural, educatiu, polític, etc. i, sobretot, les ganes de fer la feina ben feta.

Des de l'Escola d'Estiu s'entén que la cultura és un mitjà de *sensibilització* a la vegada que també es potencia la sensibilització cap als actes culturals i els polítics. Els organitzadors i assistents a les Escoles d'Estiu es troben fortament sensibilitzats i moguts per, entre altres aspectes, reivindicar la llengua catalana. Es volia salvar la llengua i la cultura catalanes. El català era indispensable per construir l'escola catalana que es desitjava però també cal tenir en compte que la defensa del català s'abordava en un moment de prohibicions i persecucions.

4.3.2 UTILITZACIÓ EXPLÍCITA DEL/S MOT/S VALOR/S I MORAL EN ELS DIARIS DE L'ESCOLA D'ESTIU

Al llarg dels diaris de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat, compresos entre l'any 1969 i 1979, apareixen notícies i fets íntimament relacionats amb valors. Però ens agradaria comentar que els mots *valor/s* i *moral* no apareixen explícitament fins l'any 1974. En els anys anteriors al citat, malgrat que es tracten aspectes relacionats amb aquests conceptes, no s'utilitzen aquests termes. Seguidament fem un recull de les notícies i articles en els quals apareixen de forma explícita aquestes paraules. El subratllat és nostre.

En el primer diari de l'Escola d'Estiu de 1974, apareix un article de Marta Mata en el qual presenta la IX Escola d'Estiu i la tasca que s'hi portarà a terme. Però a més a més afegeix:

Encara que només poguem dedicar-hi poques hores personalment, cal que ens fem tots la qüestió global: ¿Per què aquestes hores -més de setanta mil hores de treball entre alumnes, professors i organitzadors en aquesta Escola d'Estiu de Barcelona- i per a què aquestes hores de treball? Perquè som conscients de la formació que no se'ns ha donat, perquè volem fer-nos-la i perquè volem utilitzar-la de manera que aquesta plusvàlua reverteixi a l'escola en el sentit de disminuir els seus mecanismes de fre, de selecció i d'integració.

Tot això no és fàcil; la recerca dels valors i de les realitzacions passa per la revisió del nostre treball escolar, per la revisió de les nostres idees, de les nostres actituds; passa, a fi de comptes, per la nostra acció solidària.

Tot això és encara més difícil situat en el marc d'una Escola d'Estiu, on molts de nosaltres ens trobarem per primera vegada, en un lloc i amb uns recursos reduïts, noranta hores com a màxim.

Aquestes hores són a les mans de tots; treballades a fons, buscant la metodologia del diàleg, de l'aportació d'experiència, de la discussió de l'acolliment de novetats, de

la revisió, de l'exercici pràctic, etc., suplint les deficiències d'organització i les circumstancials, poden convertir l'Escola d'Estiu en un motor de l'escola.

Per assegurar la seva efectivitat, l'Escola d'Estiu es presenta no sols com a mecanisme de solidaritat sinó de continuïtat. Busquem totes les seves formes.¹

En un altre diari d'aquest mateix any, "Un grup de mestres" signa l'article "L'ensenyament com a mecanisme social"² aparegut a l'apartat "La Plana dels Lectors". Aquests educadors ens diuen:

La transmissió de la ideologia i els hàbits destinats a perpetuar la dominació de classe opera de formes molt diverses, variables segons les característiques històriques i nacionals. Cal tenir present que, com a element de la superestructura de la societat, el sistema educatiu arrossega sovint residus de formacions socials històricament superades que ja no corresponen a la base social i econòmica. Entre els valors que hi són transmesos, els principals són:

- acceptació del sistema jeràrquic classista, segons el qual els uns són destinats a manar i els altres a obeir, i en el qual l'elevació en l'escala social és correlativa a una remuneració monetària proporcional.

- esperit individualista i competitiu, segons el qual el progrés i la promoció no són primordialment col·lectius sinó individuals i a costes dels altres.

- consolidació del divorci que separa al treball manual de l'intel·lectual, en gran part a través de la muralla que és alçada entre els estudis i la vida.

- indiferència per la cosa pública i la política, actitud sovint reforçada per l'exaltació de l'especialisme que fragmenta la consciència humana separant artificialment les responsabilitats públiques de l'activitat professional.

- acientifisme i mistificació de la realitat social i històrica, tendència a fer de la ciència un instrument purament operatiu i no crític, a ofuscar la naturalesa

¹El diari (Barcelona, 3 de juliol de 1974), p. 3. El subratllat és nostre.

²El diari (Barcelona, 8 de juliol de 1974), p. 8.

essencialment social i històrica de l'ésser humà i a estimular així l'individualisme i l'absentisme polític.

La transmissió dels valors de la classe dominant no opera únicament a través dels continguts de les ensenyances. També actua a través dels mètodes mateixos, com, per exemple, mitjançant els reflexos d'atenció passiva a l'explicació del mestre, o d'obediència irracional, que hom intenta d'inculcar als alumnes. Els mètodes de la 'pedagogia activa' introdueixen una correcció notable dels mètodes tradicionals, però en la societat de classes troben un límit a la seva eficàcia pedagògica.³

En aquest mateix article, els mestres ens diuen: "D'una banda el medi escolar gaudeix d'autonomia pròpia. Pot ser àmbit de transmissió i fins i tot d'elaboració de valors i hàbits antagònics als de la burgesia. Ensenyants i estudiants no s'amotllen sempre passivament al paper que se'ls vol fer jugar, sinó que poden exercir en fases de crisis de valors, una acció de resistència, portant a l'àmbit escolar els elements morals i socials de signe obrer, popular i democràtic que la seva consciència ha recollit fora de l'escola. Aquests elements poden apuntar, amb una intensitat més o menys gran, cap a una revolució cultural realitzadora de valors de la classe obrera. En l'aspecte ideològic, doncs, el medi educatiu és contradictori i conflictiu".⁴

Al següent diari apareix un article de Marina Subirats titulat "Entorn a 'els mestres de Catalunya'"⁵ en el qual comenta una publicació de Josep M. Masjuan. L'autora de l'article ens diu:

[...] l'estudi parteix, al meu entendre, d'una línia d'anàlisi teòrica i d'unes preguntes bàsiques, que es mantenen, durant tot el llibre, d'una manera implícita. La línia d'anàlisi permet de situar la funció del mestre: el mestre és un transmissor de formes ideològiques, de sistemes de valors, opinions, actituds, judicis sobre la realitat. Certament, el que el mestre ha d'ensenyar està, en gran part, establert, amb independència de les seves opinions personals, existeix, però, en l'ensenyament primari, un marge molt ampli de joc personal, d'espontaneïtat en la relació mestre-alumne, que fa que aquell transmeti, en una certa mesura, la seva pròpia visió del món. Si a tot sociòleg li interessa conèixer què pensen els diferents grups socials, en aquest

³Íd., ib. El subratllat és nostre.

⁴Íd., ib. El subratllat és nostre.

⁵El diari (Barcelona, 10 de juliol de 1974), p. 2-3.

cas, la ideologia dels mestres ens interessa doblement, perquè constituirà una de les bases més importants en la formació de les noves generacions.

*A partir d'aquí, les preguntes: ¿com pensen els mestres de Catalunya? ¿Quines són les seves opinions sobre una sèrie de qüestions generals, religioses, polítiques, morals...? ¿Quins interessos socials reflecteixen aquestes opinions? ¿Quins són els models de societat implícits en elles?.*⁶

I Marina Subirats acaba l'article comentant: "I s'han de trobar formes d'intervenció dels mestres en la gestió i en la direcció de l'escola pública, perquè, a partir d'uns grups minoritaris més preparats, tots els mestres arribin a prendre consciència de la seva posició com a grup social i adoptin una actuació col·lectiva en funció dels seus interessos econòmics, pedagògics, polítics i morals".⁷

En aquest mateix diari apareix l'article "Pretecnologia. Al món del treball, des de l'escola",⁸ en el qual s'expliquen aspectes referents al Curs de Pretecnologia que s'està portant a terme. Al final de l'article es diu:

En sentit negatiu, la pretecnologia no és:

- un suport pràctic de les altres àrees,
- una ensenyança professional de primer grau,
- el "bricolage",
- una prolongació de la plàstica.

És una àrea per ella mateixa.

El mestre de pretecnologia hauria de tenir:

EL SENTIT

i ..... DEL TREBALL

*EL VALOR.*⁹

⁶El diari...: op. cit., p. 2. El subratllat és nostre.

⁷El diari...: op. cit., p. 3. El subratllat és nostre.

⁸El diari...: op. cit., p. 6-7.

L'última notícia que hem trobat al diari de 1974 que utilitza explícitament la paraula *valor/s* o *moral* és la resposta i denúncia que un grup de mestres lleidetans fan sobre un anunci publicat a *La Vanguardia* en el qual es demana una mestra titular amb una sèrie de característiques i una d'elles és la de no ser lleidetana. A l'últim paràgraf aquest grup de mestres lleidetans comenten:

*Hem vist també, en aquest anunci, una mostra discriminatòria, dintre d'uns cercles catalans, de les formes i manifestacions orals que es donen als indrets occidentals de les terres catalanes. Creiem que no es pot excloure un grup pel seu accent, encara que ens pugui resultar més o menys "xocant", sinó que cal acceptar-los pels seus valors i qualitats que -en aquest cas- serien els pedagògics. Però aquest punt només el volem tocar des d'un punt de vista idiomàtic i no com una discriminació social, aspecte que no queda ben definit a l'anunci.*¹⁰

Ja l'any 1975, en el resum dels treballs de grup del Tema General es comenta que: "Com a valors positius d'aquesta experiència cal destacar que s'intenta fer descobrir al noi la realitat per ell mateix, no la necessitat de titulació per poder accedir com a professional en el procés educatiu, la integració del treball a l'escola i la interconnexió mútua, el desenvolupament de l'esperit crític i d'anàlisi, la valoració integral de la persona i la revisió constant dels continguts escolars en funció de la realitat i les necessitats socials del moment i la importància de la formació física, tant per als nois com per a les noies".¹¹

Al següent diari d'aquest mateix any, a l'apartat sobre els objectius psicopedagògics a la llar d'infants, es diu: "Cal que el mestre tingui clars i formulats els valors que ha de transmetre".¹² A continuació s'ofereix la classificació següent:

Afavorir la independència del nen i no caure en una sobreprotecció:

. com a individu

. com a membre d'un grup

⁹El diari...: op. cit., p. 7. El subratllat és nostre.

¹⁰El diari (Barcelona, 12 de juliol de 1974), p. 20. El subratllat és nostre.

¹¹Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 7 de juliol de 1975), p. 1. El subratllat és nostre.

¹²Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 9 de juliol de 1975), p. 5. El subratllat és nostre.

Sociabilitat:

- . *procurar que el nen es relacioni amb el seu grup i els altres grups de la llar*
- . *aconseguir el màxim de maduresa per superar frustracions, mesurar el seu paper i la seva força real*

Salut física:

- . *higiene i profilaxi*
- . *dietètica*
- . *evitar accidents*

*Valorar la relació afectiva positiva amb els companys i els adults.*¹³

L'any següent, quan es parla de la "Formació ideològica personal i social", apareix la paraula valors:

*Analitzar i objectivar aquest paper de l'escola serà l'eix i centre del treball. Preguntes que tot sovint es fa l'educador seran el motor de la discussió. ¿En quins valors s'ha de recolzar l'escola, tenint en compte que la societat és plural, però sabent també que hi ha valors assolits històricament i que avui són patrimoni de tota la societat?*¹⁴

En un altre diari pertanyent també a l'Escola d'Estiu de 1976 i dins del mateix tema de "Formació ideològica personal i social" es comenta:

Els temes bàsics que preteníem esbrinar de cara a la major definició de la NEP (Nova Escola Pública) són: Pluralisme, adoctrinament, llibertat d'ensenyament, llibertat docent; amb les connotacions de selectivitat en cada qüestió.

¹³Íd., ib.

¹⁴Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 6 de juliol de 1976), p. 2. El subratllat és nostre.

Aquests primers dies de treball hem començat fent un recull de tipologies escolars a partir de la forma d'inculcació ideològica i traspas de pautes socioculturals, etc. Per fer-ho hem partit de l'experiència escolar subjectiva dels assistents i altres participants de l'Escola d'Estiu que han contestat un qüestionari. Tots aquests elements recollits ens han servit per introduir-nos en la problemàtica de com l'escola para pautes, valors, etc. als nens, i quins són aquests valors, així com les diferències del valor i forma de traspasar-los d'acord amb el nivell sociocultural de l'escola i els nens que hi assisteixen.¹⁵

M. Antònia Canals, l'any 1977, ens dóna a conèixer un llibre d'A. Almató i R. Foix titulat *Programació de Matemàtica a la 1a Etapa*. En la seva explicació també fa aparèixer el mot *valor/s*:

Primerament, dir que és fruit d'un seminari, vol dir que és un treball elaborat no a partir d'un plantejament teòric, sinó a partir de la pràctica d'escola: controlat i animat per gent com l'Adolf Almató i la Rosa Foix, que tenen darrera seu la garantia de molts anys d'experiència, i treballat en una constant confrontació amb la pràctica quotidiana d'un grup de mestres.

Això constitueix, doncs, el seu primer valor. Uns altres valors, que a mi em semblen també molt importants, són els següents:

Aquesta programació s'ha proposat comprendre, i de fet comprèn, tots els aspectes de l'ensenyament de la Matemàtica a la etapa, des de la Lògica i Conjunts, fins a la Geometria, passant pel Càlcul, situacions, problemes, etc..., amb una dedicació molt equilibrada a cada un d'aquests aspectes. Ens anirà molt bé retornar-hi algunes vegades durant el curs, perquè sovint, enduts pel programa oficial, o pel llibre de text que seguim, o per les pròpies preferències, oblidem algun d'aquests aspectes i fem una Matemàtica parcial, i per tant ben pobra.

Dins de cada aspecte, i per a cada curs, ens ofereix d'una banda el tractament dels continguts a donar als alumnes, en la forma de "nivells" a assolir, i d'altra banda la proposta d'uns "objectius" didàctics. El tenir en compte aquestes dues vessants ens

¹⁵Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 13 de juliol de 1976), p. 7. El subratllat és nostre.

portarà a assegurar l'adquisició no solament dels conceptes sinó també de les activitats i mecanismes que comporta tota la matèria bàsicament instrumental, com és la Matemàtica a aquestes edats.

Finalment una programació tan completa i ben estructurada com la que avui presentem, és l'eina eficaç per coordinar la tasca de l'equip dels mestres que tenen al seu càrrec tots els cursos de la 1a etapa. Prou sabem, per experiència, com a les nostres escoles ens costa coordinar els programes de cada curs amb l'anterior i amb el vinent.

A la 2a etapa sol haver-hi especialistes de les diferents matèries, que assegurin la continuïtat d'aquestes durant els cursos. Però la 1a etapa és el lloc on cada mestre ha de ser especialista de tot i de res, on hauríem de tenir una visió prou àmplia i prou profunda, al mateix temps, per saber d'on ve i on va cada matèria en cada un dels cursos. Per això, en el si d'aquesta problemàtica, aquestes programacions que ens permetran coordinar els uns amb els altres, en una visió àmplia de tota aquesta interessant etapa dels 7 als 11 anys, i amb una continuïtat que impedirà crear en els nois les cèlebres "llacunes" tan repetides, aquestes programacions -dic- ens arriben realment com pluja d'estiu sobre la terra seca.¹⁶

Un altre article a remarcar és "El Tema General de la XIII Escola d'Estiu" atès que fent referència al passat, diu: "Quan les possibilitats polítiques feien més possible que la veu dels mestres fos escoltada, les Escoles d'Estiu d'abans de la guerra no es limitaren a la tasca importantíssima de la formació professional dels mestres sinó que incidiren amb les anomenades 'Converses Pedagògiques' en els temes més candents de la política educativa per fer sentir la seva veu prop de la Generalitat de Catalunya: 'Problemes que planteja l'ensenyament de la llengua a Catalunya' (1932); 'L'Educació moral i cívica a les escoles de la República' (1933); 'L'Escola Unificada: mitjans per establir-la' (1934)".¹⁷

¹⁶*Diari de l'Escola d'Estiu* (Barcelona, 8 de juliol de 1977), p. 5. El subratllat és nostre.

¹⁷*Diari de l'Escola d'Estiu* (Barcelona, 4 de juliol de 1978), p. 1. El subratllat és nostre.

4.3.3 VALORS QUE APAREIXEN EN ELS DIARIS DE L'ESCOLA D'ESTIU

Una vegada explicat el procés que hem utilitzat en la categorització dels valors dels diaris de l'Escola d'Estiu compresos entre l'any 1969 i 1979 i transcrits diferents articles on apareixia de forma explícita el mot *valor i/o moral*, explicarem en les pàgines següents cada una de les quinze categories que han resultat de la nostra anàlisi de contingut i que hem citat a l'apartat 4.3.1. Recordem que les categories són les següents:

- . actuació i compromís
- . adaptació
- . afectivitat
- . arrels
- . col·laboració i participació
- . comunicació i diàleg
- . cooperació
- . denúncia (voluntat de millora)
- . discussió i crítica
- . espontaneïtat
- . integració
- . llibertat
- . reflexió
- . responsabilitat
- . sensibilització

El primer que hem fet ha estat definir cada una de les categories tant en llengua catalana com en la castellana segons dos diccionaris de prestigi: el *Diccionari de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra i el *Diccionario de Uso del Español* (2 vol.) de María Moliner.

El segon pas ha estat delimitar conceptualment cada una de les categories segons el que es desprenia dels articles trobats en els diaris. D'aquesta manera comptem amb la definició acadèmica de cada mot i la que hem pogut extreure dels diaris consultats de l'Escola d'Estiu Rosa Sensat.

Fer finalitzar aquesta exposició de les categories hem transcrit articles, notícies i dades aparegudes al llarg dels diaris que exemplifiquen les categories.

ACTUACIÓ I COMPROMÍS

DEFINICIONS

Actuació: Acció d'actuar. / Pl. Diligències d'un procediment judicial.¹

Actuar: Posar en acció o moció. / Intr. Obrar, exercir actes propis de la seva naturalesa, funcions pròpies del seu càrrec. *Aquest remei no ha actuat. Aquest funcionari no ha actuat en tot aquest any.* / Esp. En les universitats, defensar conclusions públiques, practicar els exercicis d'una oposició. / Procedir judicialment.²

Actuación: (Realizar). Acción y efecto de actuar: Su actuación como gerente. Suele implicar una valoración o calificación: "Su actuación no ha satisfecho a nadie". / "Diligencia". Cada acción del juez es un procedimiento, distinguible por separado.³

Actuar: Conducirse u obrar de cierta manera. / Realizar alguien o algo su función o la que es propia del cargo que se expresa, o producir su efecto propio: "Una medicina que actúa como calmante. Él actúa de secretario del tribunal. Actuar como mediador". / "Trabajar" un actor o una compañía en determinado sitio o tiempo: "Ella no actúa en esta función. La compañía que está actuando en el Teatro Español". / Realizar un ejercicio en una oposición o examen: "Hoy me toca actuar en el ejercicio oral". / Realizar actuaciones judiciales.⁴

Compromís: Convinença per la qual dues o més parts litigants sotmeten la qüestió a un arbitratge. *Resignar-se a un compromís.* / Escriptura o acta en la qual consta la dita convinença. *Signar un compromís.* / Per ext. Resolució d'un litigi per arbitratge; transacció. *El plet fou acabat per un compromís.* / Una de les tres maneres d'elecció canònica, per la qual tots els electors confereixen poders a un o més per a elegir. / Obligació contreta per una promesa, paraula donada, etc. *Tenir un compromís. Complir un compromís.* / Fig. Situació crítica. *Posar algú en un compromís. Estar, trobar-se, en un compromís.* / *Una persona de compromís*, que pot comprometre o ésser compromesa si no és tractada com cal.⁵

¹FABRA, P. (1977) *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona: Edhasa, p. 27.

²Íd., ib.

³MOLINER, M. (1984) *Diccionario de Uso del Español*. Vol. I. Madrid: Gredos, p. 48.

⁴Íd., ib.

⁵FABRA, P. (1977): op. cit., p. 429.

Compromiso: Designación de un compromisario. / (“Contraer, Suscribirse; Anular, Cancelar, Rescindir, Romper”). Obligación contraída por alguien con una promesa, contrato, etc. / Acuerdo por el que los que lo establecen se comprometen a algo. / Específicamente, convenio por el que dos litigantes se obligan a aceptar el fallo de un mediador. / (“Encontrarse, Verse en, Poner en”). “Apuro”. Situación comprometida o apurada: “Me vi en un compromiso por no llevar dinero”.

COMPROMISO VERBAL. El establecido solamente de palabra, sin escribirlo.

PONER a alguien EN UN COMPROMISO. (I) Comprometerle; ponerle en situación apurada. (II) Poner a alguien en tal situación que no tiene más remedio que hacer cierta cosa, le guste o no le guste.

SIN COMPROMISO. Fórmula muy frecuente para expresar que de una acción, por ejemplo la de probar alguna cosa, no se deriva ninguna obligación: “Pruebe usted en su casa este aparato sin compromiso”. / Libre de compromiso. / (inf.) Particularmente, sin novio o novia: “Soltero y sin compromiso”.⁶

34

---

⁶MOLINER, M. (1984): op. cit., p. 701-702.

ACTUACIÓ I COMPROMÍS

. Les Escoles d'Estiu són exemple d'actuació i compromís per poder assolir els seus ideals.

. Treball per assolir les fites marcades.

. Constància.

. Fer, però amb ideals.

. Ganes de superar-se.

. Conjuntament: mestres, famílies, entitats, associacions, etc.

. Lluita.

. Que les Escoles d'Estiu serveixin, siguin útils, i que tothom trobi el seu camí. Són com una "eina" que assenyala camins i dona instruments per a la pràctica.

. Ànsia de superació, d'eficàcia... però de debò. Cal buscar la millora, tant personal com dels nostres actes.

. Tenir en compte i planificar el futur.

. Aprofundiment.

. Paciència, no defallir.

ACTUACIÓ I COMPROMÍS

És evident que al llarg dels diversos diaris de l'Escola d'Estiu de tots els anys estudiats podem adonar-nos que hi ha un desig evident de canviar l'escola. Però aquest objectiu no s'acompleix sol i sense esforç sinó que, molt al contrari, és necessària una posició d'actuació i de compromís que han de prendre tots els professionals de l'educació.

L'Associació de Mestres Rosa Sensat, mitjançant les Escoles d'Estiu, és un clar exemple d'actuació i de compromís amb l'objectiu d'assolir els seus ideals i en moltes ocasions ens ho demostren. Seguidament transcrivim les primeres frases que apareixen al diari de l'any 1977 i que documenten el que acabem de dir:

Benvinguts!

Amics, heu arribat, hem arribat, a la 12a Escola d'Estiu de Barcelona.

Dotze anys de treball en aquesta Escola de Mestres "Rosa Sensat" es allò que avui podem aportar-vos a vosaltres, companys de Catalunya i de tots els pobles d'Espanya.

Dotze anys pel millorament i canvi de la pràctica pedagògica, per la dignificació de la professió del magisteri i de la institució escolar, per l'aportació professional al planteig d'una política educativa al servei del poble.

Dotze anys de treball, amagata vegades, enfront sempre, enfrontat sovint amb el sistema establert fins arai amb la seva política educativa...

Dotze anys de treball per l'Escola d'Estiu, ens permeten obrir les portes d'aquesta, en aquest estiu de 1977, no sols amb l'esperança sinó amb la certesa que tot aquest treball no ha estat en va.

Entrar cada dia a classe i anar-hi gastant la vida per superar la pròpia formació, la manca de recursos, la imposició ideològica d'uns programes, per defensar i armar uns nens que en la majoria dels casos anirien també a gastar la seva vida en una cadena

inhumana de treball,...

Trobar-se cada dia amb els companys d'escola compartint o no compartint, però sempre amb angoixa, la gestió d'una escola...

Reunir-se sovint al vespre per reivindicar una formació, un lloc de treball i una escola dignes, amb l'única força d'una raó no reconeguda...

Trobar-se colze a colze amb altres organitzacions professionals, amb associacions de pares i de veïns, amb entitats culturals i amb grups de caire laboral o polític en la lluita per una escola al servei del poble...

I cada matí tornar a començar, en acabar el curs, anar a l'Escola d'Estiu per trobar-se, per estudiar, per discutir, per plantejar.

Ara tenim la certesa que aquest treball no ha estat en va.

En la treballosa i dura etapa que ara comença, treballosa i dura, però ja clarament abocada a la reconstitució dels nostres pobles, l'experiència adquirida a pols pels mestres en el camp de l'escola, trobarà el lloc que no ha tingut fins ara i que li pertoca.

Caldrà que nosaltres trobem noves formes d'actuació en la nova circumstància política; formes decididament progressives i alliberadores en l'àmbit de l'escola, formes positives en el camp de la política educativa.

I caldrà continuar lluitant, però podrem fer-ho a pit descobert i amb el reconeixement públic de la força del nostre treball.

Que aquesta 12a Escola d'Estiu de Barcelona, juntament amb les altres que avui s'inauguren a Girona, Tarragona i Lleida, serveixi a tots nosaltres per començar a dibuixar un nou model de treball dels mestres en l'Escola Pública Catalana, i que pugui ser útil també als companys de tots els pobles d'Espanya en la construcció d'una escola per a cada poble.⁷

Des dels diaris de l'Escola d'Estiu preocupa l'actuació i s'hi dona molta importància. Ja

⁷Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 4 de juliol de 1977), p. 1-2.

l'any 1969 Jordi Pujol deia en un article: "Si ens hem partit ja en molts grups (els qui no han pres actitud, els qui n'han presa una, els qui en prenen altra...) encara ens haurem de separar de nou. I és en aquest següent pas on veurem l'èxit o el fracàs de l'escola. Estic parlant dels qui 'faran' i dels qui no faran res acabada ja l'escola. Espanta només de pensar en una Escola d'Estiu on s'han dit tantes paraules, on s'han senyalat tants camins, i tantes possibilitats, on s'han discutit qüestions des d'angles diferents, on s'han obert nous horitzons... i veure com tot es redueix a paraules, i veure com a l'hora de 'fer' són els 'superdotats' el qui marquen el camí".⁸ Defineix el "superdotat" com "la persona 'responsable' que ens mima fins l'extrem de servir-nos-ho tot a la boca".⁹

Seguint amb aquesta idea de portar a la pràctica el que es va aprenent, se'ns diu:

*L'Escola d'Estiu s'acaba avui. I ara ha de venir un distendiment que ha ser creador. Ahir parlàvem de l'alegria que ens ha d'ajudar a saber estar en les coses i al costat dels altres. A partir d'aquest moment en reprendre el respir normal de cada dia, comprovarem si hem sabut estar-hi, o quins buits ens ha deixat.*¹⁰

Però aquesta actuació que es porta a terme i aquest compromís que es pren ha de ser de debò i amb una ànsia de tirar endavant per tal de poder assolir els objectius que ens proposem. És per això que l'article "Esperit de superació i exigència de qualitat" comença amb les següents paraules: "Intuïtivament teníem la idea que era un tema del qual calia parlar-ne. Sembla necessari exigir de tots els que participen en una labor cultural que la facin seriosament, que hi posin els cinc sentits, i que els resultats tinguin significació. Que no sigui tot una mica rutinari, que no es cerqui una brillantor externa, sinó que els fruits siguin efectius, transcendents, que promoguin, a la vegada, més estudis, més experiències, més deler per millorar personalment i en les obres que es realitzen".¹¹

En aquesta mateixa línia s'encaminen els següents mots:

Les aportacions didàctiques o psicològiques demanen també un aprofundiment, i una planificació de cara a la nostra acció futura.

⁸Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 8 de juliol de 1969), p. 3.

⁹Íd., ib.

¹⁰Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 19 de juliol de 1969), p. 1.

¹¹Recull dels diaris de l'Escola d'Estiu de 1970, p. 15.

El compromís que hàgim pogut descobrir -el que ens pertoca com a professionals- o reforçar, demana també una atenció a la nostra actitud i a les nostres possibilitats d'acció.

Després de la reflexió personal de l'estiu -i després del repòs!- cal que en comú, durant l'hivern, seguim treballant tot el que tot just hem iniciat.

Per això, us dèiem, avui comença l'Escola d'Estiu.

Adéu, doncs. Fins ara.¹²

Malgrat que des de l'Escola d'Estiu es lluita i aquesta actuació i aquest compromís dels quals ara hem estat parlant són evidents, també és veritat que s'adonen que s'avança molt a poc a poc i que queda molta feina a fer. Però no per això abandonen ni es cansen en la seva tasca atès que saben que compten amb un pilar fonamental per tirar endavant: els mestres que participen a l'Escola d'Estiu. Hi ha dos articles que ens il·lustren aquesta afirmació.

El primer es titula "Avui, ara i aquí" i ens diu:

Avui, dia 2 de juliol de 1979, en sortir de casa plovisquejava. El "meu" gos plorava perquè no me l'emportava. Al cotxe li ha costat molt d'engegar-se. El lloc on hem de fer aquests dies el diari era ple de porqueria (el mot "porqueria" queda curtíssim, hi havia molt més que porqueria). El fotògraf del diari no ha vingut. He hagut d'escriure una nota i se m'ha acabat la tinta i aquesta setmana comencen les discussions sobre els Estatuts.

Malament, malament, malament!

Prou! m'he begut un "carajillo" i m'he fumat un cigarret. Hem cercat la brigada de la netedat i ens han netejat força bé la "redacció" del nostre diari. Hem col·locat cada cosa al seu lloc i hem començat a treballar.

Ha començat a sortir el sol (no poèticament, sinó de veritat).

Han començat a arribar milers de mestres, riuades de nois i noies (moltes més

---

¹²Recull...: op. cit., p. 145.

noies que nois).

Amb molt poca estona ha trobat cadascú el seu lloc; els professors ja els esperaven. La majoria d'ells trepitjaven per primera vegada aquesta mena de laberint minotàuric que és la Universitat Autònoma, la qual gentilment ens acull (i gràcies per acollir-nos). Trobar en trenta minuts una aula concreta és un miracle.

Ja no tan malament!

Segurament ens retallaran l'Estatut. Hem d'intentar, entre tots els assistents a l'Escola d'Estiu, fer un esborrany de programació del que haurà de ser o hauria de ser l'Escola Catalana.

Falten mestres per a l'ensenyament en català.

Molts professors de català no tenen feina o bé estan mal pagats.

Els mestres es traslladen sense cap mena de criteri.

L'Escola Pública digna i per a tothom la tenim lluny.

Estic segur, però, que el juliol de l'any 1936 ho teníem tot molt més lluny que no pas avui, arai aquí.

Cinc mil mestres hem començat la catorze Escola d'Estiu.¹³

El segon, sota el nom "La veu del poble, ens comenta:

Com tota comunitat, com tota societat, les Escoles d'Estiu no podrien funcionar sense els treballadors anònims i humils.

El Diari, al mateix temps que rendeix el més fervorós homenatge als "currantes" de l'Escola d'Estiu, els cedeix un espai per tal que puguin expressar les seves cuites.

Llegiu la veu dels humils treballadors de l'Escola d'Estiu.

¹³Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 3 de juliol de 1979), p. 2.

Tot i que algú pogués pensar que no, haig de dir, arribada l'hora de la veritat, que Rosa Sensat cada any per aquesta època lloga veremadors. I el fet més desconcertant és que aquests treballadors temporers no són destinats per l'entitat a les vinyes que té a Saifores, sinó a Bellatera. Malgrat que els veiéssiu de bon matí atapeint trens cap a Cerdanyola, en el fons són més almogàvers que no pas els veremadors, perquè a Bellaterra no s'hi cull raïm al juliol sinó que hi té lloc una gloriosa croada. I la d'aquest any revesteix una solemnitat especial ja que trencant amb el ja tradicional monopoli de la Santa Seu en aquesta mena d'afers, es realitza sota els auspicis de la Generalitat, a despit de la seva dolorosa provisionalitat. Aquests croats, poc donats a l'ostentació, porten com a única ensenya de l'alta missió que els ha estat encomanada un braçalet roig subjectat amb un bon imperdible. Treballadors a preu fet, vénen a reforçar les enrevessades estructures de l'entitat pedagògica. Són els bracers, sense els quals les camionetes restarien mortes, atapeïdes d'embalums, els wàters desproveïts de papers higiènics i els perduts, les embarassades i els ferits esdevindrien més desvalguts que mai. Les parets haurien emmudit i si ara costa entendre's per aquesta disbauxa de passadissos llavors el desgavell seria general. Com que el diari no arribaria, als actes no s'hi presentaria ningú i els nostre prohoms es moririen d'avorriment. Els cantants no se'ls sentiria perquè no hi hauria micros ni altaveus i perdrien la veu a còpia d'escarrassar-se, les de parvulari no podrien convocar els mestres de zero a sis anys i plàstica seria un mar de llàgrimes. El panorama seria descoratjador. Però tot això no passarà perquè els temporers som aquí i si cal, com els nois de Calella, morirem al peu del canó.¹⁴

També ens agradaria remarcar el fet que l'any 1977 el diari va dedicar unes paraules per destacar el compromís i la lluita que portava a terme una alumna de l'Escola d'Estiu que morí d'accident:

El dilluns, dia 11, a les 8'20 del matí, quan anava a l'Escola d'Estiu on assistia a diversos cursos, Laurence Locoste, francesa, va ser atropellada per un cotxe a Barcelona i va morir poc després. Laurence era llicenciada en filologia espanyola. Vivia a Espanya des de feia alguns anys, estava molt identificada amb els nostres problemes i lluitava molt activament en favor dels ensenyants. Va treballar a diverses escoles. Aquest curs va ser expulsada del Colegio Politécnico San Jorge perquè havia demanat un material imprescindible per als seus alumnes. Des d'aleshores estava sense treball i

¹⁴Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 10 de juliol de 1979), p. 3.

feia alguna substitució. Vivia al barri Porta al qual dedicava tot el seu esforç: Associació de Veïns, Col·legi Nacional Sóller (guanyat pel barri), lluites alliberadores.

En un dels seus cursos havia dit: "Cal lluitar molt a prop de les persones, sobretot escoltant-les, molt humanament, perquè ja tenen prou problemes".¹⁵

---

¹⁵*Diari de l'Escola d'Estiu* (Barcelona, 15 de juliol de 1977), p. 2.

ADAPTACIÓ

DEFINICIONS

Adaptació: Acció d'adaptar o d'adaptar-se; l'efecte.¹

Adaptar: Ajustar o acomodar (una cosa) fent-la apta a un fi, a un nou ús. *Adaptar el mànec al martell. Adaptar la música a la poesia. Adaptar aquestes cobertes a un altre llibre. Adaptar la conducta a les circumstàncies.* / Pron. *Aquest mànec no s'adapta al martell.* / Acomodar-se, conformar-se, resignar-se, a alguna cosa. *És un home que s'adapta a tot. Cal adaptar-s hi.*²

Adaptar: "Acomodar". Unir una cosa a otra de modo que foïme con ella el conjunto debido. / Acomodar, ajustar o amoldar. Hacer que una cosa colocada sobre otra tome exactamente su forma o su tamaño: "Adaptar un sombrero a la cabeza de alguien". / "Acomodar. Aplicar. Habilitar". Hacer que un objeto destinado a una cosa sirva para otra determinada.³

Adaptarse: Forma espontánea o reflexiva: "El guante se adapta a la mano". / Acomodarse a cierta situación o conformarse con ella: "Sabe adaptarse a las circunstancias".⁴

¹FABRA, P. (1977) *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona: Edhasa, p. 29.

²Íd., ib.

³MOLINER, M. (1984) *Diccionario de Uso del Español*. Vol. I. Madrid: Gredos, p. 51.

⁴Íd., ib.

ADAPTACIÓ

. Abans d'actuar cal conèixer la realitat en què estem. Cal formar part d'aquesta realitat, adaptar-nos a allò que ens ofereix. Només així podem saber els aspectes bons i dolents que s'hi amaguen i només així podrem pensar a canviar-los.

. També cal ser capaços d'adaptar-nos a l'evolució del món i de la nostra pròpia societat. Però no una adaptació passiva, molt al contrari. Cal una adaptació activa, coneixent els canvis que es donen, ser capaços de poder comentar el que passa i donar-ne la nostra opinió.

ADAPTACIÓ

En diverses ocasions es parla d'adaptació en els diaris de l'Escola d'Estiu. A continuació posarem dos exemples diferents que ens il·lustraran dues maneres d'entendre aquest concepte.

El primer fa referència a la concepció que té sobre aquest terme el mètode Freinet:

Una altra pregunta: Si és que consideren l'escola com un lloc de formació accelerada.

- No és formació accelerada; és una escola de treball, de formació de la personalitat a través del treball, on es respecta el nen individualment. Es procura fer nens forts, capaços d'enfrontar-se amb la societat.

Freinet no pretenia fer homes savis, sinó homes espavilats. I la prova n'és que, tots aquells que un dia van ser alumnes seus, actualment ocupen llocs de responsabilitat en el treball i la societat.

Fa homes capaços d'adaptar-se al canvi que porta l'evolució del món. Es procura fer ciutadans lliures i responsables.⁵

El segon fa referència a una mestra que vol anar a treballar a Mèxic i vol informar-se sobre la realitat que trobarà allà per tal de poder-s'hi adaptar:

Hi ha una mestra que vol anar a treballar a Mèxic. Li interessa saber el màxim de coses sobre l'ensenyament allà. L'ajudarem?⁶

⁵Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 14 de juliol de 1969), p. 2.

⁶Recull dels diaris de l'Escola d'Estiu de 1970, p. 44.

AFECTIVITAT

DEFINICIONS

Afectuós -osa: Que sent o mostra afecte. *Una persona afectuosa. Paraules afectuoses. Una carta molt afectuosa. Salutacions afectuoses.*¹

Afecte -a: Que té afecte a algú. *És molt afecte als seus pares. Li som molt afectes.* / Afectat, destinat a un ús determinat.²

Afectividad: Cualidad de afectivo. / Conjunto de los fenómenos afectivos.³

Afectivo -a: Relacionado con los afectos: “Sensibilidad afectiva”. / “Sensible”. Se dicè de la persona que se afecta o emociona con facilidad. / Inclinado a sentir afecto o cariño.⁴

Afecto: En sentido amplio, sentimiento o pasión. Cualquier estado de ánimo que consiste en alegrarse o entristecerse, amar u odiar: “Los afectos que mueven el ánimo”. / (“Sentir, Tener; Cobrar, Coger, Tomar”). En sentido restringido y en lenguaje corriente, sentimiento intermedio entre la simpatía y el cariño, por el cual el que lo experimenta desea la comunicación con la persona que es objeto de él y se alegra de lo que es bueno para ella, pero sin apasionamiento o inquietud. / En lenguaje literario, se usa por “cariño”: “El afecto filial”.⁵

¹FABRA, P. (1977) *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona: Edhasa, p. 41.

²Íd., ib.

³MOLINER, M. (1984) *Diccionario de Uso del Español*. Vol. I. Madrid: Gredos, p. 70.

⁴Íd., ib.

⁵Íd., ib.

AFECTIVITAT

. Que a part de la feina i hagi quelcom més, quelcom més íntim i personal. Per exemple, amistat.

. Saber estar al costat dels altres.

. Saber ser amic.

. Alegria. Que l'alegria ens acompanyi sempre, sobretot en moments difícils.

. Serenor.

AFECTIVITAT

Una de les conclusions de la posada en comú del treball en grup de l'àmbit de parvulari fa referència al fet que una de les responsabilitats que té el mestre és la de "controlar l'afectivitat del nen".⁶

En altres articles apareixen escrits en els quals aflora aquest sentiment. Cèlia Artiga recorda amb goig la Normal de la Generalitat d'abans de la guerra:

*Ja ho sabem que tots els que han estudiat junts generalment conserven una gran amistat. Nosaltres, quan ens hem pogut anar retrobant, hem tingut la consigna "Beneïda l'hora que m'ha dut aquí", que resum tot el que per nosaltres ve a representar la nostra Escola.*⁷

En aquest mateix any, tres diaris més endavant, es fa un prec a favor de l'alegria, la serenor, la companyia, etc.:

*Però avui ens feia falta la festa. Cal descansar amb una activitat diferent. Això ajudarà a posar les coses a lloc perquè puguin fructificar. Perquè, no pels racons, en un moment robat, hem de cantar tan sols, sinó tota l'Escola d'Estiu: que se sàpiga que se sap jugar, que se sap riure i cantar, que el saber estar al costat dels altres, els companys, amb una alegria, és una part integrant de la personalitat del mestre. S'ha d'acumular alegria pels moments difícils de lluita, per saber mirar. L'alegria ens ha de precedir sempre, i anunciar, i així podrà donar sentit a la serenor, a la visió de les coses, del món, al nostre tracte amb els nens i amb els companys.*⁸

⁶Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 12 de juliol de 1969), p. 2.

⁷Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 15 de juliol de 1969), p. 3.

⁸Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 18 de juliol de 1969), p. 1.

ARRELS

DEFINICIONS

Arrel: Part inferior d'una planta, generalment enfonsada a terra, que creix en sentit oposat al tronc, desproveïda de fulles i òrgans de reproducció, i que serveix per a fixar la planta al sòl i absorbir l'aigua i altres substàncies indispensables per a la nutrició de la planta. *L'arrel d'un arbre*, o també les arrels d'un arbre. *Un arbre d'arrels pregones*. *Un arbre de molta arrel*. *Posar arrels*, fig. fixar-se en un lloc. *Arrels comestibles*. *Arrels medicinals*. *Una pipa d'arrel de bruc*. / Per anal. Porció d'un òrgan per la qual s'implanta en un altre. *L'arrel d'una dent*, *d'un cabell*, *d'una unglà*. *Les arrels d'un queixal*. *L'arrel d'una llúpia*, la part per on s'adhereix als teixits. / Fig. *Havem d'extirpar les arrels d'aquest mal*. *Tallar el mal d'arrel*. / En mat., quantitat que, presa com a factor un cert nombre de vegades dóna com a producte una quantitat determinada. *L'arrel segona o quadrada de 16 és 4 perquè 4 per 4 fan 16*. *3 és l'arrel terça o cúbica de 27*. *Extreure l'arrel quadrada d'un nombre*, calcular-la. / Valors que, substituïts a les incògnites d'una equació, la satisfan o converteixen en una igualtat. *L'arrel de l'equació $3x=12$ és 4*. *Una equació de segon grau té dues arrels*. / En gram., allò que resta d'un mot despullat dels sufixos, prefixos i modificacions flexionals; mot primitiu d'on deriven altres mots. / *Béns arrels*, els que consisteixen en terres i possessions.¹

Arrelar: Posar, criar, arrels una planta, fixar-se al sòl mitjançant l'arrel o arrels. *Aquestes plantes no arrelen bé a la sorra*. *Pins arrelats a la roca*. / Fig. Fixar-se profundament una idea, sentiment, costum, etc., fent-se difícil d'extirpar o extingir. *En aquest poble hi arrelen els mals costums*. *És un home d'idees arrelades*. *El vici de fumar se m'ha arrelat tant, que...* / Pron. Establir-se, fixar-se en un lloc, esp. adquirint-hi béns arrels.²

Raíz: Parte de la planta que está introducida en la tierra o en el medio de que se nutre y que toma de ese medio las substancias que la planta necesita para su desarrollo. / Parte de algunas cosas que, a semejanza de la raíz de las plantas, queda incrustada en algún sitio, fijando a él la cosa de que forma parte. / Particularmente, de una muela o diente. / (fig.). Pie de algunas cosas. / (generalmente en pl.). Finca rústica. / (fig). Causa u origen de alguna cosa no material: "La raíz del mal". / (matemáticas). Con respecto a un número llamado "radicando", otro que, tomado como factor las veces indicadas por un tercero llamado "índice", lo reproduce; el número expresado por el índice es el "orden" de la raíz; se nombra

¹FABRA, P. (1977) *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona: Edhasa, p. 152.

²FABRA, P. (1977): op. cit., p. 152-153.

en las primeras, por ejemplo en las de índice inferior a 10, con el ordinal correspondiente: "raíz quinta de 223"; después, se dice "raíz de orden ..."; la 2a. y 3a. raíz se llaman, respectivamente, "cuadrada" y "cúbica": "La raíz cuadrada de 25 es 5". / (gramática). Parte de una palabra en que se contiene la idea básica expresada por ella y que permanece invariable en todas las de la misma familia semántica.

R. DEL MORO. Helenio (planta compuesta).

A RAÍZ DE. Inmediatamente después de: 'A raíz de terminarse la guerra ...'.

DE RAÍZ (con "arrancar, cortar, suprimir" o verbos del mismo significado). Radicalmente.

ECHAR RAÍCES en un sitio. Crearse en él motivos de permanencia y domiciliarse o quedarse indefinidamente en él.

EXTRAER RAÍCES (UNA RAÍZ, LA RAÍZ ... DE). Realizar la operación matemática de hallar cierta raíz de cierto número.

TENER RAÍCES. Estar algo, por ejemplo una costumbre, establecido sólidamente en un sitio. / Tener una persona intereses o afectos en un sitio.³

---

³MOLINER, M. (1984) *Diccionario de Uso del Español*. Vol. II. Madrid: Gredos, p. 925.

ARRELS

- . Tenen en compte els precedents.
- . Gran "veneració" pels precedents.
- . Gran interès pel nostre passat.

ARRELS

Sota el títol "Arrels" pretenem donar a conèixer alguns dels articles i notícies que apareixen als diversos diaris de l'Escola d'Estiu i que fan referència a tot allò que conforma el precedent de la feina que tant els organitzadors com els assistents porten a terme any rere any. Ens hem pogut adonar que hi ha una clara "veneració" a tota la tasca que va començar a moure i a tirar endavant les idees i els objectius amb els quals ells continuen treballant. No cal dir que tot, a la vida, té uns orígens i un començament, la qüestió és si els considerem un aspecte important, valuós i remarcable. En el cas que ens ocupa podem afirmar que des dels diaris de l'Escola d'Estiu s'observa una posició positiva de record, de joia i de continuïtat cap a tot allò que conformen els seus antecedents.

Seguidament repassarem any per any les qüestions relatives a aquest tema.

Ja a la primera pàgina del primer diari consultat, és a dir, el de l'any 1969, es diu: "Ben aviat aquest nou espai (Editorial) se'ns farà habitual, i ens enriquirà. Vénen els primers comentaris. Molts de nosaltres hem assistit, ja, a altres Escoles d'Estiu. Altres hi venim per primera vegada. En una nota d'aquest diari expliquem perquè la d'enguany s'anomena 'Alexandre Galí'. Els comentaris seran diversos, però cal que siguem conscients d'una continuïtat que parteix d'aquella primera Escola d'Estiu de l'any 1914, renovada en una nova etapa que s'inicià ara fa tres anys".⁴ A la següent pàgina⁵ expliquen perquè l'Escola d'Estiu de 1969 porta el nom d'Alexandre Galí i parlen d'aquest entranyable pedagog.

Un altre editorial d'un diari d'aquest mateix any fa referència a aquesta gran figura:

EDITORIAL

Actualitat del Sr. Galí a l'Escola d'Estiu.

Dilluns van venir a parlar-nos d'Alexandre Galí, unes de les personalitats més interessants i complexes de la nostra cultura, Pau Vila i Jordi Rubió.

⁴Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 7 de juliol de 1969), p. 1.

⁵Íd., ib.

És que la figura del Sr. Galí també ho era, de complexa. Alguna cosa d'ell plana a la nostra Escola d'Estiu, ans la mateixa discreció que emanava de la seva persona, que tenim un retrat a l'entrada. Forçosament tenia de ser una persona complexa, per tenir aquelles anticipacions continuades en la seva Lliçons de Llenguatge, en les incitacions que ens feia per endinsar-nos en la Matemàtica Nova quan encara no se'n parlava, en les seves referències, ja l'any 1928, a Jean Piaget.

Va haver-hi tot un clima, dilluns. Pau Vila, el company, que havia fundat, el 1905, l'Escola "Horaciana", va saber fer-nos-el viu; i Jordi Rubió, com a bon historiador de la cultura, no va fer una cosa erudita, sinó que va situar-se dins de la nostra Escola d'Estiu, copsant-ne, només d'entrar-hi, la seva "manera", que va qualificar de diversitat, d'alguna cosa molt vital que és capaç de canviar, afirmant que constitueix una llavor.

Tot el que prové d'Alexandre Galí, i que d'una manera o altra resta contingut en tantes Escoles, ha de perdurar i prendre sentit. La seva actualitat, no ja sols com a persona, com a força que ha impulsat la nostra pedagogia, sinó la seva obra, tindran una llarga vigència.⁶

Un altre article en el qual es fa referència a les arrels és el següent:

L'EXPOSICIÓ DEL "ZOOM"

Ens sembla que és poc visitada, i és una llàstima. És una cosa molt densa; té molt cor. Veritablement, és tot un nou estil de presentació dels fets, per medi de la imatge-document, és a dir, del document que fa impacte, juntament amb les fitxes on una dada escueta, que en un altre lloc no ressaltaria, pren relleu i ens fa adonar de la gravetat d'un fet o d'una acció ja sigui cultural o sociològic.

Cada fitxa fa referència a un any, entre 1900 i 1968. És el nostre passat, el que directament ens explica a nosaltres mateixos. Això ens ha d'interessar.

Aquestes fitxes s'han de completar perquè l'exposició sigui viva, activa. "Rosa Sensat" ja ho ha fet, aportant-hi dades d'història de l'Escola, i documentació (llibres, fulles) de l'Escola a Catalunya.

⁶Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí (Barcelona, 16 de juliol de 1969), p. 1.

*Hem de passar-hi una estona (hi ha cadires), i 'contemplar' llargament una època, deixant que se'ns vagi ficant a dins.*⁷

Un dels actes que s'anuncia aquest any i que està relacionat amb el tema que ara ens ocupa és el següent:

Un Grup de mestres parlarà de:

"L'ESCOLA MODERNA"

Fundada

el 8 de Setembre de 1901

*a Barcelona.*⁸

La següent Escola d'Estiu, la de l'any 1970, es divideix en cinc Escoles d'Estiu per tal d'evitar la repressió política i cada una d'elles és dedicada a una figura de l'educació i la pedagogia. Aquestes personalitats que prenen relleu són: Josep Estalella, Joan Bardina, Maria Montessori, Manuel Ainaud i Anna Rubiès. Aquest fet ja és per si mateix significatiu pel que fa referència al tema que estem tractant.

Als diaris apareixen dades referents a cada un d'aquests personatges que donen nom a cada una de les Escoles d'Estiu de 1970.

Sobre Josep Estalella podem dir que se'n dona la biografia,⁹ es transcriuen unes paraules seves¹⁰ i s'explica el seu paper a l'Institut Escola de Barcelona.¹¹

A més d'unes notes biogràfiques¹² sobre Joan Bardina, ens donen a conèixer els trets

⁷*Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí* (Barcelona, 17 de juliol de 1969), p. 3-4.

⁸*Diari de l'Escola d'Estiu Alexandre Galí* (Barcelona, 16 de juliol de 1969), p. 8.

⁹*Recull dels diaris de l'Escola d'Estiu de 1970*, p. 25.

¹⁰*Recull...*: op. cit., p. 11.

¹¹*Recull...*: op. cit., p. 130.

¹²*Recull...*: op. cit., p. 17-18.

més importants corresponents a l'Escola de Mestres¹³ de la qual Joan Bardina era l'ànima.

Es transcriu la biografia¹⁴ de Maria Montessori i també apareix un article de M. Antònia Canals titulat "L'esperit de Maria Montessori, avui".¹⁵

També s'ofereix la biografia¹⁶ de Manuel Ainaud i unes notes biogràfiques¹⁷ d'Anna Rubiès.

En els diaris d'aquest any, a més d'aquests records cap a grans figures que varen lluitar aferrissadament per l'educació i la seva millora, també apareix un article de Jordi Monés que fa referència als precedents de la realitat que es viu en aquell moment. El seu escrit comença: "Al meu entendre i recollint la tradició escolar de la 1a República, la problemàtica escolar a casa nostra, durant el segle actual, s'ha vist centrada en quatre punts que situarem en ordre cronològic d'aparició: neutralitat religiosa, catalanitat, renovació metodològica i Escola Unificada".¹⁸ Dedicava un paràgraf a explicar cada un d'aquests grans temes i acaba amb una crida: "Sense que això vulgui dir que aprovem o estiguem identificats amb aquella època i les seves realitzacions fallides, creiem que seria profitós, sense mai perdre de vista que no han passat endebades trenta anys, un estudi aprofundit del pensament, metodologia i organització d'aquells homes i d'aquelles escoles. L'oportunitat de fer-ho està escapant-se dels dits".¹⁹

En un dels diaris de l'any 1972 destaca un homenatge que es fa a Gabriel Ferrater i que es titula "Gabriel Ferrater, Recorda't".²⁰ Comença amb aquestes paraules:

Gabriel Ferrater morí. Amb ell va desaparèixer un dels millors poetes catalans dels nostres dies, així com un dels importants lingüistes del nostre país.

Per a nosaltres, a més, Gabriel Ferrater era un dels professors de l'ESCOLA D'ESTIU i un dels entusiastes de "ROSA SENSAT".

¹³Recull...: op. cit., p. 137-139.

¹⁴Recull...: op. cit., p. 19.

¹⁵Recull...: op. cit., p. 128.

¹⁶Recull...: op. cit., p. 21-22.

¹⁷Recull...: op. cit., p. 23-24.

¹⁸Recull...: op. cit., p. 123.

¹⁹Recull...: op. cit., p. 124.

²⁰El full (Barcelona, 13 de juliol de 1972), p. 2-3.

Per a recordar-lo no hem trobat millor camí que el de donar la paraula a aquells que el varen conèixer, que treballaren amb ell i que ara tant el troben a faltar.

A tots ells els hem preguntat:

- COM VALORES L'OBRA DE FERRATER?

- CREUS EN LA SEVA SUPERVIVÈNCIA?²¹

A continuació contesten aquestes preguntes les persones següents: Míreia Montané,²² professora de l'Escola d'Estiu, llicenciada en Filosofia i Lletres, deixeble de Gabriel Ferrater; Miquel Desclot,²³ alumne de Gabriel Ferrater a la Universitat, poeta, 19 anys, professor de l'Escola d'Estiu i, finalment, Joan Solà,²⁴ llicenciat en Filosofia i Lletres, col·laborador de "Rosa Sensat", i professor de la Universitat de Barcelona.

En el primer diari de l'Escola d'Estiu de 1973 trobem dos articles que fan referència a les arrels.

El primer és escrit per Jordi Monés i es titula "Les Escoles d'Estiu d'abans de la guerra".²⁵ Aquest autor remarca: "Les tres etapes de l'Escola d'Estiu 1914/1923, 1930/1936 i 1966/..., èpoques ben expressives àdhuc en llurs silencis, presenten diferències notables, la incidència social i política és evident en cada una d'elles, però conserven, malgrat tot, alguns trets comuns; d'entre les coincidències cal remarcar, al meu entendre, la revalorització del mestre de l'escola elemental, característica determinant de l'escola catalana moderna; a la resta d'Espanya i molt especialment a Madrid, les experiències educatives renovadores són més importants a l'ensenyament secundari i superior".²⁶ A continuació ens parla del mestre: "A Catalunya, probablement més que en cap altre indret de la península, es desenrotlla una lluita d'un cert abast social, contra la imatge del mestre d'escola, personatge més aviat digne de compassió, gràcies a aquest esforç el docent de l'escola primària, o almenys una minoria

²¹*El full...*: op. cit., p. 2.

²²*El full...*: op. cit., p. 2-3.

²³*El full...*: op. cit., p. 3.

²⁴*Id.*, ib.

²⁵*El diari* (Barcelona, 3 de juliol de 1973), p. 2-4.

²⁶*El diari...*: op. cit., p. 2.

qualitativament important, esdevé en alguns moments, un professional com qualsevol altre, fins i tot, gosaria dir, amb més possibilitats que altres professionals, pel que fa referència a la formació".²⁷ Seguidament ens explica els trets principals de les diverses Escoles d'Estiu i dels períodes en què es porten a terme:

Gràcies a l'Escola d'Estiu de la primera època, de la qual n'és l'ànima i director l'Alexandre Galí, i altres organismes del Consell de Pedagogia, sobretot els Quaderns d'Estiu, els mestres de Catalunya es van introduint en el món de l'escola activa: Montessori, Decroly, Dewey, Meumann, Herbart, Claparède que professa un curs sobre la Psicologia de la intel·ligència a l'Escola d'Estiu del 1920, esdevenen familiars en els cercles d'ensenyança primària. [...] L'Escola d'Estiu de l'època de la Mancomunitat té un caràcter específicament pedagògic, és de fet una escola regida per mestres i pensada exclusivament pels mestres, sense que això impliqui neutralisme polític i ideològic, ja que la seva orientació quadra perfectament amb el pensament dels dirigents de les Institucions públiques catalanes d'aquell període històric. [...] La caiguda de la Dictadura comporta la represa de l'Escola d'Estiu. Durant aquest període que comença al 1930 l'Escola pren un caire totalment diferent, ja que les condicions polítiques sorgides arran del 14 d'abril de 1931, demanen una nova orientació i organització. [...] Les Escoles d'Estiu de 1930 i 1931 presenten ja un nou esquema, els cursos tenen un caire més teòric, el percentatge de matèries extraescolars augmenta i sobretot el professorat posseeix un nivell cultural superior; pensem que durant la dècada 1920/1930 l'estructura intel·lectual catalana dona un salt qualitatiu considerable. [...] Les Escoles del 1932, 1933 i 1934, accentuen el caràcter apuntat, però incorporen una novetat assajada a títol experimental a l'Escola del 1931, parlo concretament de les converses pedagògiques de marcada orientació política: al 1932 la discussió es centra sobre els Problemes que planteja l'ensenyament del llenguatge a Catalunya; al 1933 sobre l'Educació moral i cívica a les escoles de la República i al 1934 les converses tracten de l'Escola unificada: mitjans per a establir-la; l'Escola d'Estiu del 1936 prepara unes ponències sobre la Problemàtica de l'escola rural. Aquestes quatre converses constituïren la base del pla del CENU aprovat al 1936, en plena guerra civil. [...] Abans d'acabar voldria aclarir que tant en la primera època com en el temps de la República, els especialistes en qüestions educatives tenen possibilitats d'ampliar llurs coneixements al marge de les Escoles d'Estiu en seminaris d'estudi on la pedagogia adquireix un nivell científic remarcable; em refereixo especialment als Estudis Normals de la Mancomunitat i al Seminari de Pedagogia de la Universitat Autònoma de

²⁷Id., ib.

*Barcelona, dirigits respectivament per l'Eugeni D'Ors i en Joaquim Xirau.*²⁸

El segon és una entrevista a Marta Mata titulada "L'Escola d'Estiu d'ara: Marta Mata".²⁹ Quan li demanen quina relació tenia la primera Escola d'Estiu de després de la guerra amb les d'abans, Marta Mata respon: "El nom, que a vegades fa més la cosa del que ens pensem, segurament l'objectiu de renovació pedagògica a partir de la base, el mestre; algunes persones que van voler fer el pont: l'Alexandre Galí, amb la conferència d'obertura sobre la història de les Escoles d'Estiu, l'Artur Martorell, professor abans i ara, l'avi Miret de Lleida i l'Àvia Cèlia de Pons, antics alumnes que volien tornar a ser-ho. Pel que fa a l'ambient de descoberta i a nivell de treball, devíem aconseguir més relació del que ens pensàvem: 'Heu fet una Escola d'Estiu que s'assembla a les nostres com un ou a un altre ou', ens deia Alexandre Galí el darrer dia. La nostra obsessió ha estat 'guanyar el temps perdut'".³⁰ També trobem interessant transcriure la resposta de Marta Mata quan li demanen les diferències entre les Escoles d'Estiu d'abans de la guerra i les de després:

*Penso que hi ha la diferència fonamental del context i les mesures que hem anat prenent per adaptar-nos-hi. Les Escoles d'Estiu organitzades per la Mancomunitat eren un xoc de descoberta de tècniques pedagògiques, com ho han estat les nostres, però comptaven amb l'ajuda d'organització i economia d'aquella entitat. Les Escoles d'Estiu organitzades per la Generalitat oferien de més a més als seus participants la discussió de problemes polítics de l'escola, llengua, confessionalitat, etc., però amb la possibilitat de col·laborar en la legislació d'aquests problemes. Nosaltres pretenem que els mestres trobin a l'Escola d'Estiu la renovació pedagògica i la possibilitat de conèixer a fons tots els problemes que la seva professió comporta en la nostra societat; i per això no comptem amb altres recursos econòmics, personals, organitzatius, polítics, que els dels mateixos mestres; crec que això dóna aquest equilibri inestable, vital, angaixós i extraordinàriament interessant a l'Escola d'Estiu.*³¹

En les primeres paraules de 1974 ja apareix la referència al passat, a les arrels:

Avui obre les seves portes la IX Escola d'Estiu de Barcelona, organitzada per

²⁸*El diari* (Barcelona, 3 de juliol de 1973), p. 2-4.

²⁹*El diari...*: op. cit., p. 5-6.

³⁰*El diari...*: op. cit., p. 5.

³¹*Íd.*, ib.

"Rosa Sensat". La més nombrosa i la més densa, segurament, de les que fins ara hem fet.

Som a l'Escola de Bosc del Parc de Montjuïc, una escola municipal, la primera que la ciutat va construir per als seus nois, ara fa seixanta anys, inaugurada i dirigida per aquella gran mestra que va ser Rosa Sensat.

Ha passat molt de temps i la ciutat, la muntanya, el bosc, els nois, els mestres, fins les pedres han canviat... i com! Ara som aquí; tenim la mateixa ombra i la mateixa calor, els mateixos recursos i les mateixes incomoditats, el mateix lloc i la mateixa visió de la ciutat que els nois d'aquesta escola tenen.

Aquí va començar, a nivell de la ciutat de Barcelona, i amb pedres i persones, l'aventura de l'educació del poble. Una aventura en la qual nosaltres estem compromesos, com queda patent aramateix, en aquestes jornades de treball de dos mil professionals, muntades sobre els seus propis recursos; una aventura en la qual ens comprometem amb l'objectiu de guanyar el temps i el nord perduts.³²

Ramon Moragas, a l'últim diari d'aquest any, explica la visita d'Angeleta Ferrer Sensat a l'Escola d'Estiu. Ramon Moragas fa una introducció en què, entre altres coses, ens fa memòria: "El 8 de maig de 1914 s'inaugura l'Escola de Bosc, la primera d'aquest gènere a Espanya. S'hi destinen dos mestres nacionals autoritzats pel Ministeri per a prestar-hi servei: Rosa Sensat, com a directora de les noies i Antolín Monroy com a director dels nois (la coeducació encara no s'havia pogut introduir en els centres oficials). Escola amb pocs alumnes, quaranta nois i quaranta noies (al 1921 es fa un nou pavelló i es doblen els alumnes), al principi només hi tenen accés els infants que creixen en ambients insans dels barris vells de Barcelona. De caràcter clarament naturalista, intenta educar els nens en un ambient sa, en contacte constant amb la naturalesa. S'hi estableix un control mèdic constant i hi col·laboren una sèrie de professors especialitzats: Prudenci Bertrana de dibuix, Dolors Palau, mestra de l'escola, de música, Llongueras de ritme, i altres".³³ Una vegada feta una petita introducció es dóna la paraula a Angeleta Ferrer:

L'any passat, centenari del naixement de la meva mare, Rosa Sensat, parlàvem o rememoràvem l'època d'ella i d'Artur Martorell. Era l'època de renovació de

³²El diari (Barcelona, 3 de juliol de 1974), p. 2.

³³El diari (Barcelona, 12 de juliol de 1974), p. 8.

l'ensenyament a Catalunya.

Aquest any l'Escola d'Estiu de "Rosa Sensat" s'ha allotjat a l'Escola de Bosc de Montjuïc, que fundà i dirigí la meva mare.

Us deia l'any passat que jo era testimoni presencial dels fets, però, és clar, amb uns quants anys enrera de diferència. La meva mare inaugurà aquesta escola el 8 de maig de 1914 com a iniciadora d'una actuació educativa en una escola d'assaig -un centre pilot que ara diríem- d'escola activa i destinada especialment a infants físicament febles. Jo també la vaig iniciar en qualitat de deixeble, tallant just l'edat màxima d'entrada que fixaren, 10 anys, que complia el 18 de maig.

Us haig de confessar que em produeix una gran emoció haver posat els peus avui en aquest recinte que, sembla mentida, però fa més de 40 anys que no havia trepitjat més. Com és que ens oblidem de les coses tan estimades? Els records són vivíssims; avui hi veig tot el que passava seixanta anys enrere.

Em situo en aquells indrets i, és clar, tot ha canviat; no hi reconec res. Com la feina ens absorbeix! Hi veníem a peu pels carrers de Margarit, Blasco de Garay i Aldana. Reunió al Paral·lel amb els professors a un quart de nou i pujàvem pel carrer de Margarit; els dies de pluja, pel de les escales fins a l'entrada del Parc Laribal. Recordo com si les veiés, les plantes de la vora del camí!

L'edifici, una casa gran d'estil àrab, era al començar d'una avinguda que acabava en una portada, espècie de temple grec; avui no he trobat res de tot això. En canvi, persisteix, si bé modificat, el pati de les acàcies amb el monument d'en Josep Llimona "Maternitat" en un extrem. A l'altre hi havia dos pavellons un per als nois i l'altre per a les noies, que acollien cada un quaranta alumnes.

Ambient de pau i silenci absolut; es sentia només una gran xerradissa d'ocells. El parc Laribal era públic, però no hi passava gairebé ningú. Recordo els grans eucaliptus de l'entrada, altíssims i tots florits que deixaven caure en obrir-se les flors, els calzes carnosos que cobrien la terra i deixaven tot l'aire perfumat... Un vern a l'entrada del temple; els "Pittosporum" retallats, dels quals recollíem els fruits per a muntar estructures geomètriques i altres realitzacions, unint-los amb escuradents.

Al pati, acàcies florides, rosers i heures cobrint les parets i els “parterres”. Els sis aquàriums (tres per banda) contenien exemplars vius que anàvem a cercar contínuament i que donaven motiu d’estudi constant: cria de peixos “espinosos”, capgrossos, granotes, espiadimonis i larves de mosquits...

I un brollador central, poc fons, amb uns raigs que anaven de fora a dins fent sentir la seva cançó monòtona.

Taules de fusta portàtils on cabien sis alumnes i on es treballava a l’aire lliure, constantment. Cada dia les muntàvem i les trèiem i guardàvem.

La Sala de Música i el pati cobert es trobaven darrere dels edificis. Al parc, la gran plaça rodona centre dels nostres jocs, i els racons amb bancs de pedra, sota els pins, on fèiem les classes.

Coneixíem tots els viarany del Parc i fèiem excursions per la muntanya i pels horts; a la “llengua de serp” vora el castell des d’on gaudíem de la visió esplèndida de la ciutat i del mar. Aprenguérem a conèixer gran profusió de plantes i arbres exòtics i del país. Erem els amos del Parc de la muntanya que encara estava per urbanitzar. Ens hi divertíem molt i al mateix temps, teníem a l’abast de la mà uns mitjans únics per aprendre i desvetllar la nostra curiositat intel·lectual a partir del contacte continuat amb la naturalesa.

A l’escola observàvem i estudiàvem tot fenomen o fet ocasional natural i humà. Era un exercici constant de pensament i treball amb calma i serenitat en un ambient familiar, plàcid i agradable. Teníem tots els ulls a sobre i no hi havia dia que no fóssim visitats, especialment des que començà la preparació de l’Exposició de l’any 1929 i els tècnics envaièren la muntanya.

Estic contenta de veure que aquella tasca educativa, començada fa seixanta anys, continua encara amb entusiasme i que l’escola meravellosa de la meva infantesa dona estatge avui al Curs d’Estiu de “Rosa Sensat”.³⁴

A la primera pàgina del primer diari de l’Escola d’Estiu de 1975 hi ha una referència

³⁴El diari...: op. cit., p. 9.

clara al tema que ens ocupa:

La X Escola d'Estiu s'obre enguany a més de dos mil cinc-cents mestres. Deu anys d'història han fet créixer en nombre i en força un moviment de mestres. Deu anys d'una història, però, que es remunta més enllà, i que ens sembla que ha de ser coneguda per aquests mestres, perquè aquesta història ens ensenya com un sistema escolar i un moviment de mestres són marcats per un context social i com una anàlisi profunda dels mecanismes que, en un context social determinat, han aconseguit difondre idees, introduir pràctiques d'una manera efectiva en una perspectiva de canvi.³⁵

A la pàgina següent comença l'article titulat "Història de l'Escola d'Estiu"³⁶ en el qual es repassen les diverses Escoles d'Estiu portades a terme. Les primeres paraules de l'article són les següents: "L'Escola d'Estiu de Barcelona és un dels mecanismes que ha incidit més en la realitat de l'escola a Catalunya durant aquest segle. El model d'institució que té per objectiu la formació permanent del personal ensenyant ha funcionat en tres períodes, en tres situacions sociopolítiques distintes, i ha presentat trets comuns i trets propis a cada edició, però sempre ha tingut efectivitat".³⁷ A continuació comenten el període 1914/1923,³⁸ el 1930/1935,³⁹ el 1966/...,⁴⁰ 1966,⁴¹ 1967,⁴² 1968,⁴³ 1969,⁴⁴ 1970,⁴⁵ 1971,⁴⁶ 1972,⁴⁷ 1973⁴⁸ i 1974.⁴⁹

En un altre article d'aquest any es parla sobre els "Moviments de Renovació Pedagògica" i, entre d'altres aspectes, es comenta:

---

³⁵*Diari de l'Escola d'Estiu* (Barcelona, 1 de juliol de 1975), p. 1.

³⁶*Diari...*: op. cit., p. 2-6.

³⁷*Diari...*: op. cit., p. 2.

³⁸*Diari...*: op. cit., p. 2-3.

³⁹*Diari...*: op. cit., p. 3.

⁴⁰*Diari...*: op. cit., p. 4.

⁴¹*Íd.*, ib.

⁴²*Diari...*: op. cit., p. 4-5.

⁴³*Diari...*: op. cit., p. 5.

⁴⁴*Íd.*, ib.

⁴⁵*Íd.*, ib.

⁴⁶*Diari...*: op. cit., p. 6.

⁴⁷*Íd.*, ib.

⁴⁸*Íd.*, ib.

⁴⁹*Íd.*, ib.

El resultat dels sis grups de treball ha estat una mica heterogeni i difícil degut a les dificultats inicials del primer dia i a la temàtica específica de la ponència sobre els antecedents històrics dels moviments de renovació pedagògica. Intentarem resumir i ordenar breument les distintes aportacions.

Hi ha hagut alguns factors que han incidit directament en el fet que els moviments de renovació pedagògica de Catalunya d'abans de la guerra fossin d'iniciativa privada:

a) Les necessitats de la burgesia i del moviment obrer de construir la seva escola d'acord amb els seus interessos degut al centralisme i reaccionarisme de l'organització escolar de l'Estat espanyol.

b) El suport polític i social d'organitzacions i partits polítics.

c) La influència dels corrents pedagògics europeus que anaven directament a la perifèria sense passar pel centre.

La valoració històrica global es pot resumir dient que la renovació pedagògica està condicionada pel moment polític que es viu i que és una iniciativa privada que intenta buscar plataformes polítiques per ampliar aquesta experiència i arribar a sectors més amplis de la societat (Ajuntament, Generalitat de Catalunya). Una de les característiques d'aquesta renovació pedagògica va ser començar per la formació de mestres, com a element prioritari.⁵⁰

Més endavant, en aquest mateix article, es diu:

La influència de la tradició pedagògica a Catalunya i dels corrents internacionals, ha ajudat a aquest renaixement, però en molts casos la renovació s'ha aplicat només a nivell de tècniques (com ja va passar abans de la guerra) sense tenir en compte el canvi de continguts i un plantejament ideològic clar, en part perquè potser no existeix encara.⁵¹

En un diari de l'any 1976 i a l'apartat "Notícies de l'Escola d'Estiu" apareix el tema de les arrels:

⁵⁰*Diari de l'Escola d'Estiu* (Barcelona, 4 de juliol de 1975), p. 2.

⁵¹*Íd.*, ib.

El dilluns dia 5, primer dia de l'Escola d'Estiu, dins dels actes diversos que hi ha programats fora del programa de cursos i tal com ja havíem anunciat, es va celebrar l'homenatge als mestres de la República i de la Generalitat. La taula va ser presidida per 15 mestres i van parlar Marta Mata, Angeleta Ferrer, Josep Alcobé, Jaume Miret, Pere Carbonell, Miquel Cabra i Pau Vila. En tots els parlaments es va destacar el gran avenç realitzat per l'escola en aquella època i es va recalcar repetides vegades que l'homenatge no havia de ser per a ells, sinó per a tots els mestres que van venir després, ja que els va tocar de viure una època molt més difícil.⁵²

En un altre diari d'aquest mateix any tornem a trobar aquest record als precedents:

El programa de l'Escola d'Estiu s'encapçalava amb aquestes paraules:

"L'Escola d'Estiu té aquest any dotze jornades de treball, dues més que els anys precedents. Reprenem així, dins de la nostra limitació, un costum de les Escoles d'Estiu d'abans de la guerra: dedicar els darrers dies, la setmana final en aquell temps, a debatre un tema important de política educativa".⁵³

Al 1977, a l'article titulat "Què és, què fa 'Rosa Sensat'?" hi ha un record al recomençament de les Escoles d'Estiu i de la formació permanent dels mestres de després de la guerra:

L'any 1965 un grupet de mestres de mitjana edat, amb la col·laboració, sobretot econòmica, d'altres persones, inciiaven al setembre l'activitat embrionària de Rosa Sensat: durant un curs, una quinzena de mestres ja en exercici van dedicar tres hores diàries a completar la seva formació professional.⁵⁴

En un diari d'aquest mateix any s'anuncia la mort de Jaume Miret i Biel Dalmau escriu un article per recordar-lo:

El primer diumenge de juny després de les eleccions, el resultat de les quals a

⁵²Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 7 de juliol de 1976), p. 2.

⁵³Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 5 de juliol de 1976), p. 8.

⁵⁴Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 6 de juliol de 1977), p. 2.

Catalunya segurament li varen produir gran emoció, es parava bruscament el cor de Jaume Miret a la casa del Vendrell on ara vivia, mentre corregia exercicis dels seus alumnes. La persona de la família que telefònicament ens va comunicar la notícia ens la va presentar com una paradoxa.

Crec que sí, que és una profunda i dolorosa paradoxa que Jaume Miret s'hagi mort el mes de juny de 1977, justament quan comença una etapa que ell segurament havia somniat i esperat durant tants anys. I no cal fer una biografia gaire detallada de la seva vida per adonar-se del perquè. Pels que no l'han conegut ni en saben res d'ell intentaré fer algunes pinzellades sobre alguns fets de la seva vida.

Va començar a fer de mestre a Lleida durant la Generalitat i va participar activament en la construcció de la Nova Escola Catalana de l'època i en els moviments de renovació pedagògica, sobretot en el Moviment Freinet. Forma part també del nou i original moviment o grup anomenat "Batec", que amb llenguatge d'avui seria un grup de conscienciació i animació popular. El "Batec" anava pels pobles de Lleida per trobar-se amb la gent al mig de la plaça i així començar un batec molt més humà que el de les campanes, el batec de tot un poble reunit per parlar dels seus problemes i per trobar-hi solucions.

Però molt aviat els batecs, les raons i els llibres i l'educació de la mainada foren canviades pel fusell per a fer front a la cruel agressió feixista. Com ho va fer en Jaume Miret la gran majoria dels mestres de Lleida agafaren el fusell per defensar la llibertat i la dignitat del seu Poble.

En aquells moments era l'únic batec possible i just. Tots sabem que a l'any 39 els mestres de Lleida junts amb el seu poble varen perdre; però mai ningú no podrà dir, si és fidel a la veritat històrica, que les raons d'aquells homes van perdre.

Més endavant, i a part de la mort de tants i tants companys, vingueren les depuracions, l'exili i les humiliacions d'una força bruta. Hi ha sobretot aquella que va sofrir en Jaume Miret i la gran majoria dels mestres de Catalunya, en retornar a l'escola nacional franquista: la prohibició de parlar i ensenyar en català, la llengua que ell estimava per sobre de tot.

En Jaume Miret no va perdre mai, però, el coratge i les ganes de viure i de

continuar lluitant i de seguida es va tornar a incorporar als grups i moviments culturals, cívics i socials de Lleida.

A les Escoles d'Estiu de Barcelona, és el primer que reuneix els mestres per comarques i que planteja la necessitat de fer-ne també en elles. Una de les seves alegries més grans fou la realització de la 1a Escola d'Estiu de Lleida. Recordo que va dir: "Això no ho havíem fet ni durant la Generalitat".

De vegades es queixava perquè deia que no havia aconseguit que els mestres joves continuessin la tasca. Crec que s'equivocava. Estic segur que per la gran majoria dels mestres de Lleida i de tots els que el coneixien, el cor d'en Jaume Miret no s'ha parat, perquè el seu batec no pot morir mai, mentre hi hagi poble, puix que és el batec de l'home senzill, de l'educador proletari com es deia en la seva joventut, de la llibertat i de l'amor al poble i a la mainada. Es tot això que ara a poc a poc reconquerim, a causa de la lluita i el treball quotidià de milers d'homes senzills i anònims com ell.⁵⁵

Al 1978, Marta Mata escriu l'article titulat "El model d'Escola d'Estiu"⁵⁶ en el qual fa un breu repàs a les diverses Escoles d'Estiu per passar a explicar, a continuació, els elements que hi eren presents:

Però les tres edicions de l'Escola d'Estiu han anat dibuixant i acumulant unes característiques d'aquesta institució que hem de mirar d'esbrinar per comprendre què és el que hi han estimat els mestres de Catalunya.

En primer lloc, diria que és la sensació, l'ambient de llibertat. Les institucions catalanes, com la Mancomunitat o la Generalitat, quan han fet Escola d'Estiu, i tantes altres coses, han sabut no posar-hi el timbre, el segell oficial i burocràtic, han sabut recollir les aspiracions del poble, en aquest cas dels mestres, i fer que aquests es trobessin com a casa seva a l'Escola d'Estiu. No cal dir com això ha estat encara més patent amb l'Escola d'Estiu organitzada per "Rosa Sensat", és a dir, organitzada pels mateixos mestres i encara, amb el contrast de la manca de llibertat a l'exterior.

La segona característica, ben relacionada amb la primera, és la de treball.

⁵⁵Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 4 de juliol de 1977), p. 6.

⁵⁶Diari de l'Escola d'Estiu (Barcelona, 6 de juliol de 1978), p. 1-2.

Curiosament l'Escola d'Estiu neix, i neix en les seves dues primeres edicions, no pas al clos de la Universitat (Eladi Homs l'havia descobert a la de Chicago) sinó al de l'Escola de Treball, o Universitat Industrial de Barcelona. I els mestres hi van, molt més que a escoltar, a treballar i a sentir-se treballadors de l'ensenyament.

I aquesta condició de treballadors, juntament amb el nostre mediterranisme, ens porta a la tercera i doblada característica, l'obertura i la discussió; una discussió damunt del propi treball i en un ambient de llibertat, però una discussió oberta a tot allò que pot arribar al port de l'Escola d'Estiu per de lluny que vingui: la mateixa pràctica nord-americana, la Montessori, en Decroly, França, Ginebra, Rússia, Freinet i, més a prop, els sociòlegs francesos o el MCI... tots amb les seves pràctiques i visions de l'escola i de la política educativa que han anat essent discutides i fetes nostres amb tota la nostra aportació original de mestres, escoles, de grups de mestres, etc.

En el moment de fer balanç ens trobem també amb una realitat fruit de la tercera edició de l'Escola d'Estiu, la de "Rosa Sensat": la concepció d'autonomia de l'Escola d'Estiu en concret, de l'escola en general. És a partir d'aquesta concepció que a Catalunya han proliferat les Escoles d'Estiu comarcals, portades pels mestres de cada comarca. És aquesta concepció la que han trobat a Catalunya els mestres d'altres pobles d'Espanya o els ha induït a fer els planteigs d'Escuela Andaluza a l'Escola d'Estiu de Sevilla o d'Escuela de Sevilla o d'Escuela Canaria a l'Escola d'Estiu de Canàries, etc.

Ara, doncs, en el moment de definir com el model d'Escola d'Estiu ha anat formant-se tot al llarg d'aquest segle i de pensar com se'n pot assegurar la continuïtat en el futur, ens sembla que la llibertat, el treball, l'obertura i l'autonomia s'asseguren amb la participació dels mestres en l'organització, amb el treball durant el curs, amb la recerca de tot el que ens pot ajudar de fora i de dins i amb l'organització clara de la discussió. Que l'autonomia de l'Escola d'Estiu i de l'Escola en general, des de la Llar d'Infants a la Universitat, no pot tenir altre motor que l'esperit de servei a la societat.

Ara que amb tota l'emoció i sense pena, pensem en una nova edició de l'Escola d'Estiu de la Generalitat, semblaria bé que els mestres de l'Escola d'Estiu de 1978 pensessin en aquest model d'Escola d'Estiu i la manera d'assegurar-ne la continuïtat.⁵⁷

Quan apareix la notícia sobre el "10è. Aniversari de la Llar d'Infants a l'Escola

---

⁵⁷Íd., ib.